कक्षा ६ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध क्षमताको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

राम पोखरेल

त्रि.वि. दर्ता नं. : ३३५३४-९५

क्याम्पस रोल नं. : ८१७

परीक्षा क्रमाङ्क : २८०७४१

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग शिक्षाशास्त्र सङ्काय

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर

२०६४

-२३३_ कक्षा ६ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध क्षमताको अध्ययन — राम पोखरेल

निर्देशकको सिफारिस पत्र

शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली भाषा शिक्षा विषयको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत कक्षा ६ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध क्षमताको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी श्री राम पोखरेलले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र समयसापेक्ष र मौलिक भएकाले यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोधनिर्देशक

....

राजेन्द्रप्रसाद पौडेल
उपप्राध्यापक
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
शिक्षाशास्त्र सङकाय
त्रि.वि., कीर्तिपुर

मितिः २०६४/ /

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत स्नातकोत्तर तहका विद्यार्थी श्री राम पोखरेलले तयार पार्नु भएको कक्षा ६ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध क्षमताको अध्ययन शीर्षक शोधपत्र शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षा स्नातकोत्तर (एम.एड.) तहको निमित्त उपयुक्त भएकाले स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं. नाम	हस्ताक्षर
१. सहप्रा. भोजराज ढुंगेल	....
२. प्रा.डा. हेमाङ्गराज अधिकारी	....
३. प्रा.डा. रामचन्द्र लंसाल	....
४. सहप्रा.डा. पारसमणि भण्डारी	....
५. उपप्रा. राजेन्द्रप्रसाद पौडेल (शोधनिर्देशक)	....

मितिः २०६४/ /

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत कक्षा ६ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध क्षमताको अध्ययन शीषर्कको शोधपत्र एम.एड. नेपाली दोस्रो वर्षको पाठ्यांश ने.पा.शि. ५९८ को प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो । यस शोधपत्रले निम्नमाध्यमिक तहको श्रुतिबोधसम्बन्धी शिक्षणलाई अझ बढी उद्देश्यमूलक उपयोगी, व्यावहारिक, प्रभावकारी र गुणस्तरीय बनाउन सहयोग पुऱ्याउने आशा लिएको छु ।

यस शोधपत्र लेखन कार्यमा परीक्षण प्रश्नहरू निर्माण, सामग्री सङ्कलन, परिमार्जन र परिष्कार तुल्याई अन्तिम रूप दिन आवश्यक निर्देशन दिएर उत्साह र प्रेरणा दिने शोध निर्देशक श्रद्धेय गुरुवर उपप्रा. राजेन्द्रपौडेल ज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

शोधपत्रको शीर्षक चयन गर्ने क्रममा अधीरताले मानसिक अन्योलको स्थितिमा उचित सल्लाह दिएर समस्याको गाँठो फुकाउन मद्दत पुऱ्याउनु हुने श्रद्धेय गुरु प्रा.डा. हेमाङ्गराज अधिकारी, प्रा.डा. रामचन्द्र लंसाल, डा. पारसमणि भण्डारी तथा सहप्रा. महेश्वर न्यौपानेप्रति हृदयदेखि आभार प्रकट गर्दछु । निरन्तर प्रेरणा र हौसला प्रदान गर्नु हुने विभागीय प्रमुख श्री भोजराज ढुङ्गेलप्रति कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

शोधकार्यका सिलसिलामा सन्दर्भमा सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्ने उमेश पोखरेलप्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । त्यसै गरी शोधपत्रका निम्ति तथ्याङ्क सङ्कलनमा विद्यार्थीहरू उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनु हुने विद्यालयका प्रधानाध्यापक तथा नेपाली शिक्षक शिक्षिकाहरूप्रति हृदयतः आभार प्रकट गर्दछु । छोटो समयमै शोधपत्रलाई शुद्ध गरेर कम्प्युटर टङ्कण गर्ने 'जी' कम्प्युटर सेन्टर, कीर्तिपुरप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्तमा यस शोधपत्रलाई स्नातकोत्तर तहको उपाधिका निम्ति स्वीकृत गरिदिने नेपाली भाषा शिक्षा विभागको शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

राम पोखरेल
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
कीर्तिपुर

विषयसूची

	पृष्ठ
अध्याय-एक	
शोधपरिचय	**1-7**
१.१ शोधशीर्षक	1
१.२ शोधको प्रयोजन	1
१.३ समस्याकथन	1
१.४ शोधको उद्देश्य	2
१.५ प्राक्कल्पना	2
१.६ अध्ययनको महत्त्व	3
१.७ पूर्वकार्यको समीक्षा	4
१.८ अध्ययनको सीमाङ्कन	7
१.९ शोध प्रतिवेदनको रूपरेखा	7
अध्याय दुई	
शोधविधि	**8-13**
२.१ जनसङ्ख्या	8
२.२ प्रतिनिधि नमुना	8
२.३ सामग्री निर्माण	10
२.४ पूर्वपरीक्षण	10
२.५ परीक्षणको कार्यान्वयन	11
२.६ तथ्याङ्कको सङ्कलन तथा विश्लेषण	11
अध्याय तीन	
सैद्धान्तिक परिचय	**14-27**
३.१ श्रवणकलाको परिचय	14
३.२ श्रुतिबोध	15
३.३ श्रुतिबोधका प्रकार	16

३.४ श्रुतिबोधको महत्त्व 18

३.५ श्रुतिबोधका कार्यकलापहरू 19

३.६ श्रुतिबोधमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरू 22

३.६.१ वक्ताको अभिव्यक्ति 22

३.६.२ श्रोताको श्रुतिबोध क्षमत.. 22

३.६.३ वातावरण 23

३.६.४ विषयवस्तु र यान्त्रिक उपकरण 23

३.७ नि.मा.वि. तहको अनिवार्य नेपाली विषयको पाठ्यक्रममा निर्दिष्ट श्रुतिबोध सम्बन्धी उद्देश्यको विश्लेषण 24

अध्याय चार

व्याख्या तथा विश्लेषण **28-40**

४.१ समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 28

४.१.१ प्रतिशतका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 28

४.१.२ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 29

४.२ समग्र मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा विद्यार्थीहरूको श्रुतिबोध क्षमताको समूहगत स्थिति 30

४.३ विद्यार्थीहरूको दृष्टांश श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 32

४.३.१ प्रतिशतका आधारमा विद्यार्थीहरूको दृष्टांश श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 32

४.३.२ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा विद्यार्थीहरूको दृष्टांश श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 33

४.४ विद्यार्थीहरूको अदृष्टांश श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 34

४.४.१ प्रतिशतको आधारमा विद्यार्थीहरूको अदृष्टांश श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 34

४.४.२ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा विद्यार्थीहरूको अदृष्टांश श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 35

४.४.३ समग्र मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा विद्यार्थीहरूको समूहगत दृष्टांश श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 35

४.४.४ समग्र मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा विद्यार्थीहरूको समूहगत अदृष्टांश श्रुतिबोध क्षमताको स्थिति 38

अध्याय पा“च

तुलनात्मक विश्लेषण **41-46**

५.१ श्रुतिबोध क्षमतामा विभिन्न सम्ू तुलनात्मक स्थिति 41

५.१.१ विद्यालय प्रकृतिका आधारमा सार्वजनिक र निजी विद्यालय बीच तुलना 41

५.१.२ श्रुतिबोध क्षमतामा स्थानीयताका आधारमा गाउँ र सहरबीच तुलना 42

५.१.३ श्रुतिबोध क्षमतामा लैङ्गिक आधारमा छात्र र छात्राबीच तुलना 43

५.१.४ श्रुतिबोध क्षमतामा भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली मातृभाषी र नेपाली दोस्रोभाषीबीच तुलना 44

५.१.५ श्रुतिबोध क्षमतामा पाठ्य उद्धरणका आधारमा दृष्टांश उद्धरण र अदृष्टांश उद्धरणबीच तुलना 45

अध्याय छ

निष्कर्ष तथा सुझावहरू **47-55**

६.१ निष्कर्षहरू 47

६.२ सुझावहरू 53

६.३ भावी अनुसन्धानका लागि सम्भावित शीर्षकहरू 55

सन्दर्भग्रन्थसूची **56-58**

परिशिष्ट